Olli Mäenpää
22.1.2019

Hallintovaliokunnalle

Hallituksen esitys laeiksi Digi- ja väestötietovirastosta sekä aluehallintovirastoista annetun lain 4 §:n 2 momentin 2 kohdan kumoamisesta (HE 233/2018 vp)

Virastolain sisältö

Hallituksen esityksessä ehdotetaan organisaatiomuutosta, jossa Väestörekisterikeskus, maistraatit ja Itä-Suomen aluehallintovirastossa toimiva maistraattien ohjaus- ja kehittämisyksikkö yhdistettäisiin uudeksi kokonaisuudeksi. Esityksen perustelujen (s. 36) mukaan uudelle virastokokonaisuudelle kuuluvista tehtävistä säädetään erityislaeissa, joiden muuttamista koskevat esitykset annettaisiin osana erillistä hallituksen esitystä. Uuden viraston tehtäviä ei siten määriteltäisi lailla samanaikaisesti sen perustamisen kanssa, mikä on lainsäädäntöteknisesti mahdollista mutta vaikeuttaa viraston tehtävien arviointia.

Laintasoinen sääntely mukautuu perustuslain 119 §:n 2 momentin lähtökohtaan, jonka mukaan valtionhallinnon toimielinten yleisistä perusteista on säädettävä lailla, jos niiden tehtäviin kuuluu julkisen vallan käyttöä. Tällaisia yleisiä perusteita ovat lähinnä viraston nimi, toimiala, pääasiallisia tehtävät ja toimivaltuudet. Niiden määrittely lain tasolla on perusteltua, koska uuden viraston tehtäviin kuuluisi julkisen vallan käyttöä ja koska samalla muutettaisiin muita lakeja.

Viraston nimi

Lakiesityksen mukaan Väestörekisterikeskuksen nimi muutettaisiin Digi- ja väestötietovirastoksi. Yhdyssanamuodossa esitettynä virastolle ehdotetun nimen voidaan ymmärtää tarkoittavan digitietoviraston ja väestötietoviraston yhdistelmää. Ainakaan ”digitietoa” ei voitane pitää yleistajuisena tai hyvän yleiskielen mukaisena käsitteenä, ja toisaalta ”digivirasto” ei kertoisi juurikaan viraston pääasiallisista tehtävistä. Tarkoituksena lienee sen sijaan viitata digitaaliseen tietoon tai yleisemmin digitalisointiin. Tältä kannalta on sisällöltään selkeämpi ruotsinkielinen muotoilu Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.

Ehdotettu nimi kattaisi vain osan viraston tehtävistä, jotka liittyvät myös muun muassa tietoturvallisuuteen ja tietovarantoihin. Koska myös väestötiedot tallennetaan nykyään ilmeisesti poikkeuksetta digitaaliseen muotoon, nimiyhdistelmä on lisäksi epäloogisella tavalla toisteinen.

Ehdotettua nimeä voi tuskin pitää kovin ymmärrettävänä tai yksinkertaisena etenkään siltä kannalta arvioituna, että hallintolain 9 §:n mukaan viranomaisen on käy-

tettävä asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä. Säännöksen perustelujen mukaan nämä kriteerit edellyttävät sellaista ilmaisutapaa, jonka perusteella asiakkaan voidaan olettaa yksiselitteisesti ymmärtävän asian sisällön ja saavan siitä asian laatuun nähden riittävästi tietoa. Säännös edellyttää esitystavalta sekä kielellistä selkeyttä että sisällöllistä ymmärrettävyyttä. (HE 72/2002 vp, s. 59). Myös lainvalmistelussa ja sen perusteella määriteltävissä virastojen nimissä olisi perusteltua noudattaa hallintolain edellyttämää hyvää kieltä.

Ehdotettua nimeä ei ehkä sinänsä ole perusteita pitää lainvastaisena. Viraston nimen muotoilussa olisi kuitenkin voinut käyttää hyväksi kotimaisten kielten kielenhuollon asiantuntemusta. Se ei luultavasti ole myöhäistä vielä valiokuntakäsittelyssäkään.

Asianhallintatehtävien ulkoistaminen

Lakiehdotuksen 8 §:n mukaan virasto voisi sopimusperusteisesti siirtää sen 3 §:n mukaisiin tehtäviin liittyvän ja asianhallintaan kuuluvan avustavan tehtävän yksityiselle taholle. Tällaisia tehtäviä olisivat 8 §:n 2 momentin mukaan virastolle annettavien ilmoitusten ja muiden asiakirjojen vastaanotto ja lajittelu sekä asiakirjojen ja niihin sisältyvien tietojen tallentaminen sähköisiä menetelmiä käyttäen asianhallinnan työjonoon.

Tällaiset tehtävät ovat luonteeltaan viranomaista avustavia ja teknisiä tukitehtäviä, joihin ei sisälly julkisen vallan käyttämistä. Ehdotuksen voidaan katsoa mukautuvan niihin puitteisiin, jotka perustuslain 124 §:ssä säädetään julkisen hallintotehtävän antamiselle muulle kuin viranomaiselle.

Tietosuoja

Viraston tehtäviin kuuluisi 3 §:n mukaan muun muassa väestötietojen ylläpito, minkä lisäksi se kehittäisi tietovarantoja ja tietopalveluja. Tietosuojan vaatimukset on näissä tehtävissä otettava huomioon myös laintasoisin säännöksin. Tätä koskeva sääntely perustuu kuitenkin näiltä osin erityislainsäädäntöön.